

Evidence skutečných majitelů v životě právnické osoby i daňového poradce

Ing. Pavel Říha, daňový poradce, č. osvědčení 4597, člen Sekce pro profesní otázky poradenství a Sekce pro informační technologie

Dne 1. 1. 2018 nabyla účinnosti mimo jiné část třetí zákona č. 368/2016 Sb.,¹ která zavádí evidenci skutečných majitelů. Nová evidence přináší výhody pro daňové poradce jakožto povinné osoby dle zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „AML zákon“), a povinnosti pro valnou většinu právnických osob a svěřenské fondy.

Evidence skutečných majitelů je neveřejný rejstřík, do kterého mají přístup jen vybrané osoby – především pak všechny povinné osoby dle AML zákona. Ovšem neveřejný rejstřík je to pouze dočasně. Ve smyslu článku 1 bodu 15) písm. c) Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. 5. 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU, musí členské státy EU do 10. 1. 2020 umožnit přístup do evidence skutečných majitelů široké veřejnosti.

1 Povinnosti pro právnické osoby a svěřenské fondy

Všechny právnické osoby zapsané do obchodního rejstříku, spolkového rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku ústavů, rejstříku společenství vlastníků jednotek a rejstříku obecně prospěšných společností a svěřenské fondy zapsané do evidence svěřenských fondů musí do evidence skutečných majitelů zapsat skutečného majitele. Jako skutečný majitel se zapisují jen a pouze fyzické osoby.

Zapisovaná fyzická osoba

Skutečným majitelem je dle AML zákona fyzická osoba, která má fakticky nebo právně možnost vykonávat přímo nebo nepřímo rozhodující vliv v právnické osobě, ve svěřenském fondu nebo v jiném právním uspořádání bez právní osobnosti. Přitom se má za to, že skutečným majitelem při splnění výše uvedené podmínky (tedy podmínky „rozhodujícího vlivu“) u obchodní korporace je fyzická osoba:

1. která sama nebo společně s osobami jednajícími s ní ve shodě disponuje více než 25 % hlasovacích práv této obchodní korporace nebo má podíl na základním kapitálu větší než 25 %,
2. která sama nebo společně s osobami jednajícími s ní ve shodě ovládá osobu uvedenou v bodě 1,
3. která má být příjemcem alespoň 25 % zisku této obchodní korporace, nebo
4. která je členem statutárního orgánu, zástupcem právnické osoby v tomto orgánu anebo v postavení obdobném postavení člena statutárního orgánu, není-li skutečný majitel nebo nelze-li jej určit podle bodů 1 až 3.

V případě spolku, obecně prospěšné společnosti, společenství vlastníků jednotek, církve, náboženské společnosti nebo jiné právnické osoby podle zákona upravujícího postavení církví a náboženských společností fyzická osoba:

1. která disponuje více než 25 % jejích hlasovacích práv,
2. která má být příjemcem alespoň 25 % z jí rozdělovatelných prostředků, nebo

¹ Celým názvem zákon č. 368/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále jen „zákon č. 368/2016 Sb.“).

3. která je členem statutárního orgánu, zástupcem právnické osoby v tomto orgánu anebo v postavení obdobném postavení člena statutárního orgánu, není-li skutečný majitel nebo nelze-li jej určit podle bodu 1 nebo 2.

A v případě nadace, ústavu, nadačního fondu, svěřenského fondu nebo jiného právního uspořádání bez právní osobnosti fyzická osoba nebo skutečný majitel právnické osoby, která je v postavení:

1. zakladatele,
2. svěřenského správce,
3. obmyšleného,
4. osoby, v jejímž zájmu byla založena nebo působí nadace, ústav, nadační fond, svěřenský fond nebo jiné uspořádání bez právní osobnosti, není-li určen obmyšlený, a
5. osoby oprávněné k výkonu dohledu nad správou nadace, ústavu, nadačního fondu, svěřenského fondu nebo jiného právního uspořádání bez právní osobnosti.

V některých případech může být trochu oříšek rozluštit, kdo je skutečným majitelem, resp. koho do evidence skutečných majitelů zapsat. Pro správné určení u složitějších vlastnických struktur je potřeba znát nejen definici skutečného majitele, tak jak je výše uvedena, ale i ustanovení § 74, 75 a především § 78 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“). Proto si dovoluji uvést několik příkladů, které snad tento problém pomohou objasnit.

Příklad č. 1

Společnost s ručením omezeným má jediného společníka fyzickou osobu.

Do evidence skutečných majitelů se zapisuje tato jediná fyzická osoba [dle § 4 odst. 4 písm. a) bodu 1 AML zákona].

Příklad č. 2

Společnost s ručením omezeným má deset společníků fyzických osob, přičemž každá má 10% podíl.

Do evidence skutečných majitelů se zapisují jednatele společnosti [není splněna žádná z podmínek § 4 odst. 4 písm. a) bodu 1 až 3 AML zákona].

Příklad č. 3

Společnost A, s. r. o., má dva společníky a oba ji vlastní z 50%. Jsou to společnosti B, s. r. o., a C, a. s. Společnost B, s. r. o., má deset společníků fyzických osob, přičemž každá má podíl 10%. Společnost C, a. s., má deset akcionářů fyzických osob, přičemž každá drží 10% akcií.

Do evidence skutečných majitelů zapíše společnost A, s. r. o., své jednatele, neboť není splněna podmínka

rozhodujícího vlivu dle věty první § 4 odst. 4 AML zákona. Při postupu dle věty druhé § 4 odst. 4 AML zákona by vyšlo deset fyzických osob, a to společníci společnosti B, s. r. o. V tomto případě by se postupovalo dle § 4 odst. 4 písm. a) bodu 2 AML zákona. Společnost B, s. r. o., má vyšší než 25% podíl na společnosti A, s. r. o. Ve smyslu § 78 odst. 2 písm. d) ZOK všichni společníci společnosti B, s. r. o., jednají ve shodě. A dle § 75 odst. 3 ZOK všichni společníci (jednající ve shodě) společnost B, s. r. o., ovládají. Společnost C, a. s., má taktéž vyšší než 25% podíl na společnosti A, s. r. o., ale pro akciové společnosti neplatí fikce jednání ve shodě u akcionářů. Čili společnost C, a. s., nikdo neovládá (není splněna podmínka dle § 75 odst. 1 ani odst. 2 ZOK). Ovšem s přihlédnutím k větě první § 4 odst. 4 AML zákona, těchto deset fyzických osob nesplní podmínku skutečného vlastníka. Pro úplnost uvádím, že B, s. r. o., bude mít zapsané v evidenci skutečných majitelů své jednatele (viz příklad 2) a že C, a. s., bude mít zapsané v evidenci skutečných majitelů své členy představenstva [opět není splněna žádná z podmínek § 4 odst. 4 písm. a) bodu 1 až 3 AML zákona].

Příklad č. 4

Společnost A, a. s., má dva akcionáře. První akcionář vlastní 89,97% akcií a je to svěřenský fond s názvem B1. Druhý akcionář vlastní 10,03% akcií a je to svěřenský fond s názvem B2. Svěřenský správce B1 je jedna fyzická osoba, svěřenský správce B2 je druhá fyzická osoba a třetí fyzickou osobou je zakladatel i obmyšlený jak v B1, tak v B2.

Do evidence skutečných majitelů společnost A, a. s., zapíše svěřenského správce B1. Zápis zakladatele a obmyšleného B1 jakožto skutečného majitele by nebyl v souladu s ustanovením věty první § 4 odst. 4 AML zákona. Taková osoba přece nemůže mít žádný vliv na dění ve společnosti A, a. s.

Příklad č. 5

Akcie akciové společnosti drží fyzické osoby, a to konkrétně 30% SJM otec a matka, 10% dcera 1, 3% manžel dcery 1, 10% dcera 2, 1% bratr otce, 1% bratr matky a zbylých 45% další fyzické osoby mimo rodinu (žádný z nich nedrží více než 10% akcií).

Do evidence skutečných majitelů akciové společnosti se zapíše všichni členové rodiny, neboť to jsou osoby jednající ve shodě, které představují rozhodující vliv a splňují podmínku § 4 odst. 4 písm. a) bodu 1 AML zákona.

V případě obchodních společností, které jsou vlastněny obcí, krajem nebo přímo státem, neexistuje žádný skutečný majitel, a proto se ve smyslu § 4 odst. 4 písm. a) bodu 4 AML zákona zapisuje statutární orgán této společnosti. Na druhou stranu Ministerstvo spravedlnosti připouští, že nejvyšší orgán obce, kraje či ministerstva

mohou splňovat podmínku uvedenou ve větě první § 4 odst. 4 AML zákona. Otázkou by pak bylo, koho do evidence skutečných majitelů zapsat. V případě obcí dle § 84 odst. 2 písm. e) až g) a § 102 odst. 2 písm. b) a c) zákona č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní řízení), náleží rozhodování v oblasti výkonu vlivu na právnickou osobu vždy kolektivnímu orgánu (tedy zastupitelstvu nebo radě). V případě krajů je právní úprava obdobná [viz § 35 odst. 2 písm. k) až m) a § 59 odst. 1 i) a j) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské řízení)]. Pak by se do evidence skutečných majitelů zapisovali všichni členové zastupitelstva obce či kraje dle čl. 101 odst. 1 a 2 Ústavy. V případě ministerstva by to byl zřejmě příslušný ministr.

Zapisované údaje

Do evidence skutečných majitelů se zapisuje jméno, adresa místa pobytu, popřípadě bydliště, datum narození a rodné číslo, státní příslušnost a údaj o tom, jak je postavení skutečného majitele založeno (podíl na hlasovacích právech, podíl na rozdělovaném zisku, nebo jiné skutečnosti).

Způsob zápisu

Zápis se provádí prostřednictvím webových stránek <https://issm.justice.cz>, a to vyplněním formuláře, do kterého je možné vložit přílohy. Formulář se následně vygeneruje do PDF a odešle datovou schránkou nebo poštou na příslušný krajský soud. Na soudu nic neopisují, ale pouze si formulář dle jeho čísla načtou ze systému (čili nebudou vznikat chyby v opisu údajů). Formulář musí být odeslán z datové schránky osoby, která zapisuje svého skutečného majitele, respektive musí mít ověřený podpis statutára této osoby, pokud je zasílán v listinné podobě. Přílohy se samostatně neodesílají – ty už jsou uloženy v systému ISSM a soud si je pouze načte.

Přílohy není nutné přikládat (nahrávat do formuláře), pokud by dokládaly již zřejmé skutečnosti. Tedy např. u společností s ručením omezeným není nutné přikládat žádný dokument prokazující skutečného vlastníka, neboť seznam společníků je zapsán v obchodním rejstříku (v případě společníků fyzických osob). U akciových společností je nutné přiložit např. seznam akcionářů.

V případě zahraničních právnických osob nebo svěřenských fondů musí být součástí návrhu také sdělení o doručovací adrese na území České republiky nebo zmocněnci pro přijímání písemností s doručovací adresou v ČR a listiny dokládající totožnost skutečného majitele-fyzické osoby, jejíž totožnost nelze ověřit z českého základního registru obyvatel.

Rozpracovaný formulář je možné uložit a znovu nahrát. Při odesílání je nutné si zapsat/vytisknout/uložit tzv. jedinečný identifikátor ke skutečnému majiteli. Ten slouží pro úpravy ve formuláři, pokud ještě nedošlo k zápisu, či ke stažení vlastního výpisu, pokud již k zápisu došlo.

Lhůta pro zápis a poplatky

Dle přechodných ustanovení zákona č. 368/2016 Sb. musely osoby zapsané v obchodním rejstříku zapsat

skutečného majitele do 1. 1. 2019. Ostatní povinné osoby musí zápis provést do 1. 1. 2021.

Zápis do evidence skutečných majitelů je zpoplatněn pro osoby zapsané do obchodního rejstříku částkou 1.000 Kč. Pro ostatní osoby je zápis zdarma. Osoby zapsané do obchodního rejstříku před 1. 1. 2018 byly od tohoto poplatku osvobozeny do 1. 1. 2019.

Sankce

Za nezapsání skutečného majitele není žádná přímá sankce. Ovšem nezapsání skutečného majitele se může projevit jinak. Minimálně zvýšenou administrativou a případně i vyvoláním „nedůvěryhodnosti“ pro potenciálního partnera.

Pokud účastník zadávacího řízení nadlimitní veřejné zakázky nebude mít zapsaného skutečného majitele, zadavatel veřejné zakázky jej vyzve k doložení skutečného majitele uchazeče. A pokud skutečný majitel nebude doložen, tak bude tento účastník vyloučen ze zadávacího řízení.

Dalším rizikem je spolupráce s bankami, které jsou povinnými osobami dle AML zákona. Pokud nebude skutečný majitel zveřejněn ani dostatečně doložen, banka může (respektive musí) odstoupit od smluvního vztahu. Což by např. ve formě okamžitého zesplatnění bankovního úvěru mohlo být velmi nepříjemné.

Problémy by také mohly nastat subjektům bez evidovaných skutečných majitelů v případě čerpání dotací.

2 Výhody pro daňové poradce

Daňový poradce jakožto povinná osoba dle AML zákona musí provádět kontrolu klienta, která zahrnuje i zjišťování skutečného majitele. Tuto činnost mu evidence skutečných majitelů může usnadnit.

Okamžik kontroly klienta – zjišťování skutečného majitele

Kontrolu klienta musí daňový poradce provést:

- při vzniku obchodního vztahu,
- v době trvání obchodního vztahu,
- pokud jde o podezřelý obchod,
- pokud obchod mimo obchodní vztah přesáhne 15.000 EUR, nebo
- pokud obchod mimo obchodní vztah je uzavřen s politicky exponovanou osobou či osobou usazenou v rizikové zemi.

Rozdíl mezi obchodním vztahem a obchodem mimo obchodní vztah je v četnosti. Zatímco obchod mimo obchodní vztah je jednorázový (např. jednorázové sestavení příznání k dani z nabytí nemovitých věcí), obchodní vztah spočívá v opakujícím se plnění (např. sestavování příznání k dani z přidané hodnoty).

Způsob zjišťování skutečného majitele

Nejpohodlnějším způsobem je nahlédnutí do evidence skutečných majitelů. V případě, že nejsou údaje o skutečném majiteli zapsány nebo existuje pochybnost o jejich správnosti, má klient povinnost na žádost daňového poradce sdělit, kdo je nebo byl jeho skutečným majitelem (§ 29b AML zákona).

Samozřejmě např. u společnosti s ručením omezeným stačí nahlédnout do obchodního rejstříku.

Přístup do evidence skutečných majitelů

Daňový poradce přistupuje do evidence skutečných majitelů prostřednictvím portálu <https://issm.justice.cz>. V první řadě musí daňový poradce požádat o přístupové údaje. To se provádí odesláním dvou formulářů prostřednictvím datové schránky nebo v listinné podobě na adresu Ministerstva spravedlnosti ČR. O přístup se žádá na formulářích, které jsou k dispozici na portálu justice¹. Podrobnější návod pro daňové poradce je uveřejněn na interním webu Komory daňových poradců ČR², stejně jako postup pro získání jednotlivých výpisů³.

Zaznamenání skutečného majitele

Pokud daňový poradce zjistí skutečného majitele, je povinen tuto skutečnost v rámci kontroly klienta zaznamenat. Je potřeba zaznamenat údaje k ověření jeho totožnosti i postup zjišťování. V tomto bodě usnadňuje evidence skutečných majitelů činnost daňového poradce nejvíce. V případě staženého výpisu z evidence skutečných majitelů ji daňový poradce založí ke kontrole klienta a případně si do záznamu o kontrole klienta poznamená, že nemá pochybnosti o tomto zápisu. Pokud daňový poradce zjistil skutečného majitele jinak, např. z výpisu z obchodního rejstříku v případě společností s ručením omezeným či ze seznamu akcionářů poskytnutého akciovou společností, uloží tento dokument. V případě postupu dle § 29b AML zákona daňový poradce uloží odpověď klienta na jeho žádost.

Nezjištěný skutečný majitel

Pokud daňový poradce v evidenci skutečných majitelů nezjistí skutečného majitele ani mu jej klient nesdělil na základě jeho žádosti dle § 29b AML zákona, jedná se o neposkytnutí potřebné součinnosti při kontrole klienta. V tento okamžik musí daňový poradce postupovat dle § 15 AML zákona, tedy odmítnout uskutečnění obchodu nebo navázání obchodního vztahu anebo ukončit obchodní vztah. Současně se dle § 6 odst. 1 písm. g) AML zákona může jednat o znak podezřelosti obchodu. Při znacích podezřelosti „klient vykonává činnosti, které mohou napomáhat zastření jeho totožnosti nebo zastření totožnosti skutečného majitele“ se nemusí jednat ihned o podezřelý obchod, ale daňový poradce by měl zvážit všechny okolnosti. V případě, že by daňový poradce došel k závěru, že se jedná o podezřelý obchod, musel by jej v některých případech oznámit.

Daňový poradce nemusí oznámit podezřelý obchod, pokud jde o informace, které získá od svého klienta nebo které získá o svém klientovi během zjišťování jeho právního postavení. Tedy pokud v rámci předšmluvního prověřování klienta daňový poradce nezjistí jeho skutečného majitele, nesmí s ním uzavřít smlouvu, avšak nemusí oznámit podezřelý obchod. Toto pravidlo platí i v případě zastupování klienta v soudním řízení anebo v souvislosti s takovým řízením, včetně poradenství ohledně zahájení takového řízení nebo vyhnutí se takovému řízení. Pokud by i v tomto případě daňový poradce neznal skutečného majitele klienta, nemusí oznámit podezřelý obchod. Ve všech ostatních případech se podezřelý obchod oznamuje.

3 Závěr

Evidence skutečných majitelů přináší povinnosti pro většinu právnických osob. Naopak pro daňové poradce přináší jen samé výhody. Daňový poradce musel skutečného majitele zjišťovat v rámci kontroly již od 1. 9. 2008 a nyní, po deseti letech, mu to stát trochu ulehčuje. Co si dříve musel zjistit daňový poradce od klienta, nyní získá ze státní evidence. A dokonce zdarma.

¹ Viz <https://issm.justice.cz/dalkovy-pristup/zadost>.

² Viz <https://moje.kdpcr.cz/komora/pruvodce-profesi/evidence-skutecných-majitelu/navod-pro-vyplneni-zadosti-pro-pristup-do-evidence>.

³ Viz <https://moje.kdpcr.cz/komora/pruvodce-profesi/evidence-skutecných-majitelu/jak-ziskat-vypis-z-evidence>.